

2.7 Centra dojížděky za prací

V předchozí části rozboru (kap. 2.1. – 2.6.) byla pracovní dojížděka posuzována v územní struktuře podle okresů, doplňkově i podle velikostních skupin obcí a největších měst. Takové hodnocení územních disparit je silně závislé na stávajícím územně-správním uspořádání. Dojížděka obyvatel za prací je však procesem, do kterého se kromě nesporných „umělých“ vlivů administrativních¹, promítá i určitá míra spontánnosti či přirozenosti. Intenzita dojížděky je dána především přirozenou atraktivitou jednotlivých lokalit, vytvářenou jak dlouhodobým historickým vývojem, tak i ekonomickou úspěšností měst či regionů v současném transformačním období.

Cílem následující části je snaha o přesnější zachycení skutečného rozmístění pracovních příležitostí, jejich struktury a také identifikace významných center kraje. Rozbor je zde doplněn podrobnými tabulkami (viz příloha) s charakteristikami dojíždějících z nejvýznamnějších zdrojových obcí, dojížděkové proudy se zde neomezují pouze na hranice daného kraje, ale pokrývají celé území ČR.

Největšími centry dojížděky byly čtyři okresní města (Olomouc, Prostějov, Přerov a Šumperk). Páté okresní město Jeseník bylo na místě sedmém hned za Hranicemi a Zábřehem. K nejvýraznějšímu zvýšení dojížděky došlo ve městě Olomouc, ve kterém za posledních 10 let přibýlo 4 522 dojíždějících osob. Počet dojíždějících se mírně zvýšil také v Lipníku nad Bečvou (+500 osob), Hranicích (+230 osob), Mohelnici (+180 osob) a Jeseníku (+35 osob). V ostatních obcích uvedených v tabulce 2.17 došlo mezi sčítáními v roce 1991 a 2001 k poklesu počtu dojíždějících osob. Největší pokles dojížděky zaznamenaly Přerov (-1 789 osob) a Šumperk (-1 487 osob).

Tab. 2.13 Dojíždějící za prací do vybraných center dojížděky podle pohlaví a věku

Kraj, centrum dojížděky	Dojíždějící do obce celkem	z toho podíl žen (v %)	Dojíždějící podle věku (v %)						Podíl dojíždějících denně (v %)
			15 - 24 let	25 - 29 let	30 - 39 let	40 - 49 let	50 - 59 let	60 let a více	
Kraj celkem	110 462	38,9	16,5	15,9	24,1	25,1	17,2	1,3	86,1
Hranice	4 109	30,2	23,2	17,4	25,0	21,2	12,3	0,9	76,8
Jeseník	2 997	48,8	14,4	17,1	24,2	26,8	16,8	0,8	87,1
Konice	657	60,0	14,9	12,6	28,2	25,6	18,0	0,8	92,1
Lipník nad Bečvou	1 775	25,4	38,4	11,4	18,4	17,6	13,1	1,1	63,5
Litovel	1 748	44,9	11,9	15,0	22,7	28,1	20,3	1,9	91,5
Mohelnice	2 341	38,3	17,1	16,8	26,1	23,3	15,5	1,1	93,9
Olomouc	24 227	39,1	17,3	18,5	24,1	23,1	15,7	1,4	81,3
Prostějov	10 466	44,6	19,7	16,9	22,5	24,2	15,7	1,1	88,3
Přerov	9 796	37,1	15,6	15,0	25,5	25,3	17,5	1,1	85,1
Šternberk	2 050	50,2	15,6	15,9	24,9	27,1	15,3	1,2	86,9
Šumperk	7 356	43,5	14,7	16,6	24,3	26,5	17,1	0,9	87,8
Uničov	2 169	27,2	13,6	15,4	23,5	25,6	20,6	1,3	90,6
Zábřeh	3 001	37,1	14,7	15,9	27,2	23,3	17,9	0,9	90,7

U věkové struktury dojíždějících je nejvýraznější odchylkou od průměru vysoký podíl mladých lidí do 25 let dojíždějících do Lipníku nad Bečvou (21,9 procentních bodů nad krajským průměrem) a do Hranic (6,7 procentních bodů nad krajským průměrem).

Ve srovnání s největšími centry dojížděky je u menších center typický vyšší podíl denní na celkové dojížděce. Pestřejší nabídka pracovních příležitostí a vyšší mzdy spolu s vysokými náklady na pořízení bytu vedou pracovníky k tomu, že ve velkých centrech dojížděky bydlí často přechodně v podnikových ubytovnách a do trvalého bydliště dojíždějí týdně či méně často. Kromě toho je ve velkých městech vyšší podíl zaměstnaných osob, které žijí mimo trvalé bydliště v pronajatých bytech.

V roce 2001 byly zjištěny značné rozdíly v nárocích zaměstnavatelů v jednotlivých centrech dojížděky na **vzdělanostní úroveň dojíždějících**. Zatímco do Mohelnice a Konice dojížděli ve větším rozsahu lidé

¹ Dojížděka za prací je ovlivněna současným územním uspořádáním díky přímé vazbě pracovních míst ve veřejném sektoru (veřejná správa, zdravotnictví, školství, soc. služby) na správním uspořádání státu. Přitom podíl veřejného sektoru na celkové zaměstnanosti se v celonárodním měřítku blíží 25 %.

Je však třeba připomenout, že silně administrativně determinovány jsou především vztahy obyvatel ke správním institucím, zdravotnickým a do značné míry i ke školským zařízením. Zároveň jde o jevy, o kterých (s výjimkou dojížděky žáků a studentů do škol) nelze v současnosti získat žádné ucelené, územně podrobně členěné statistické údaje. Naopak za relativně „přirozené“ procesy lze označit především pohyby za prací, za nákupy, za kulturu, nebo migraci obyvatel.

se základním vzděláním, do Šternberka, Olomouce a Litovle směřují častěji osoby s vysokoškolským vzděláním.

Mezi dojíždějícími do center dojížděky v kraji je většinou vyšší podíl osob se základním vzděláním než mezi vyjíždějícími. Naopak u osob s vyšším vzděláním byly v roce 2001 podíly vyjíždějících ve všech vybraných centrech v kraji vyšší než podíly dojíždějících s daným stupněm vzdělání.

Saldo dojížděky za prací bylo v roce 2001 kladné ve všech největších centrech dojížděky s výjimkou Šternberka. Podle kategorií vzdělání bylo saldo dojížděky kladné především u nižšího stupně vzdělání, tedy u základního a středního vzdělání bez maturity.

Kombinací s dalšími daty ze sčítání lidu 2001 (vzdělanostní struktura zaměstnaných osob ve vybraných městech) lze určit **vzdělanostní strukturu na obsazených pracovních místech** u vybraných měst (data jsou k dispozici pouze za obce s rozšířenou působností).

Tab. 2.14 Dojížděka za prací do vybraných center dojížděky podle nejvyššího ukončeného vzdělání

Kraj, centrum dojížděky	Vyjíždějící z obce					Dojíždějící do obce				
	celkem	z toho nejvyšší ukončené vzdělání (v %)				celkem	z toho nejvyšší ukončené vzdělání (v %)			
		základní a bez vzdělání	učňovské a střední bez mat.	střední s mat. a vyšší	vysoko- školské		základní a bez vzdělání	učňovské a střední bez mat.	střední s mat. a vyšší	vysoko- školské
Kraj celkem	117 465	7,3	46,8	34,1	11,6	110 462	7,5	47,8	33,9	10,7
Hranice	2 283	5,6	33,6	40,5	20,3	4 109	5,4	47,3	35,8	11,4
Jeseník	1 297	6,1	41,9	35,6	16,3	2 997	8,4	46,9	36,3	8,2
Konice	584	4,1	48,8	35,3	11,6	657	9,9	56,2	28,0	5,9
Lipník nad Bečvou	1 412	5,3	39,4	37,9	17,1	1 775	4,9	45,6	36,3	13,0
Litovel	1 776	5,2	44,4	38,6	11,7	1 784	9,7	44,1	30,9	13,2
Mohelnice	1 120	8,4	40,4	39,4	11,9	2 341	11,1	54,8	26,4	7,4
Olomouc	6 498	4,2	26,9	34,9	33,8	24 227	6,0	41,8	38,3	13,8
Prostějov	3 706	2,5	32,4	38,9	26,1	10 466	5,9	50,2	34,0	9,7
Přerov	4 362	4,1	29,7	41,8	24,2	9 796	5,7	45,7	37,0	11,5
Šternberk	2 073	6,8	38,4	38,0	16,9	2 050	9,0	42,6	33,9	14,4
Šumperk	2 728	6,0	36,1	35,6	21,9	7 356	6,9	45,9	36,7	10,4
Uničov	1 779	7,5	38,3	41,7	12,4	2 169	8,3	54,3	28,3	9,1
Zábřeh	2 202	7,0	39,2	39,2	14,4	3 001	7,3	54,1	29,9	8,5

Ve všech 13 obcích s rozšířenou působností, zařazených mezi vybraná centra dojížděky, připadalo v roce 2001 na 1 000 bydlících zaměstnaných osob se základním vzděláním a vyučených více než 1 000 pracovních míst pro tuto kvalifikaci. Největší odchylka byla zjištěna v Prostějově, kde na 1 000 bydlících se základním vzděláním připadalo 1 486 obsazených pracovních míst (krajský průměr byl přitom pouze 986 osob). Obdobně tomu bylo v Olomouci, kde na 1 000 vyučených připadlo 1 524 pracovních míst, přitom v celém kraji to bylo na 1 000 vyučených pouze 983 obsazených míst s tímto stupněm vzdělání.

Počet pracovních míst u osob se středoškolským vzděláním nedosahoval počtu zaměstnaných osob s tímto stupněm vzdělání ve 4 centrech dojížděky, a to v Konici (949 míst na 1 000 středoškoláků), v Litovli (913 míst na 1 000 středoškoláků), ve Šternberku (961 míst na 1 000 středoškoláků) a v Uničově (936 míst na 1 000 středoškoláků). V celém kraji bylo na 1 000 středoškoláků jen 973 obsazených míst s tímto vzděláním.

Počet pracovních míst u osob s vysokoškolským vzděláním nedosahoval počtu zaměstnaných osob s tímto stupněm vzdělání v 5 centrech dojížděky, a to opět v Konici (797 míst na 1 000 vysokoškoláků), ve Šternberku (931 míst na 1 000 vysokoškoláků) a v Uničově (957 míst na 1 000 vysokoškoláků). Navíc také v Lipníku nad Bečvou (977 míst na 1 000 vysokoškoláků) a v Zábřehu (915 míst na 1 000 vysokoškoláků). Celokrajový průměr byl 947 míst na 1 000 vysokoškolsky vzdělaných lidí.

Tab. 2.15 Dojíždějící za prací do center dojížděky podle odvětví a času stráveného na cestě

Kraj, centrum dojížděky	Dojíždějící do obce celkem	Dojíždějící podle odvětví (v %)					Denně dojíždějící podle času stráveného na cestě (v %)			
		průmysl	staveb- nictví	obchod	doprava a telekomun.	škol.,zdrav.,s oc.činnosti	do 14 minut	15 - 29 minut	30 - 59 minut	60 minut a více
Kraj celkem	110 462	35,5	10,4	8,4	8,0	10,7	15,4	38,4	38,8	7,1
Hranice	4 109	31,1	18,2	7,8	6,3	8,4	11,1	39,1	41,2	8,4
Jeseník	2 997	27,7	13,6	8,9	5,8	13,2	16,9	37,4	38,9	6,6
Konice	657	54,0	4,9	6,2	2,9	9,4	27,9	49,1	21,2	1,7
Lipník nad Bečvou	1 775	20,8	5,7	6,5	3,0	10,0	18,9	47,9	27,4	5,5
Litovel	1 748	41,8	6,8	11,6	5,1	10,9	16,7	42,8	36,6	4,0
Mohelnice	2 341	65,3	5,1	6,3	5,1	5,8	15,2	47,6	33,2	3,9
Olomouc	24 227	22,4	13,5	11,6	12,1	11,9	5,8	27,7	52,5	13,9
Prostějov	10 466	41,9	10,3	9,8	6,2	8,8	9,6	39,1	45,8	5,4
Přerov	9 796	34,4	10,2	7,8	14,5	8,8	9,4	35,1	45,8	9,7
Šternberk	2 050	30,7	7,5	8,8	2,3	28,1	10,4	37,3	43,7	8,4
Šumperk	7 356	29,0	11,1	10,6	11,3	12,3	13,4	41,8	39,3	5,3
Uničov	2 169	66,6	3,6	4,8	4,0	7,2	9,4	44,1	41,3	5,0
Zábřeh	3 001	40,1	14,3	10,8	6,9	8,8	15,0	47,3	34,3	3,2

Rozhodujícím odvětvím s nejvyšším podílem dojíždějících v kraji je průmysl (celkem 35,5 % všech dojíždějících směřuje do průmyslu). Druhým odvětvím, do kterého směřuje velké množství dojíždějících v kraji, je školství, zdravotnictví a sociální činnost (10,7 % všech dojíždějících). Stejně je tomu i ve všech 13 hlavních centrech dojížděky.

Dvě třetiny všech dojíždějících směřují do průmyslu v Uničově a Mohelnici, více než polovina v Konici. Nejnižší podíly dojíždějících směřují do průmyslu v Lipníku nad Bečvou (20,8 %) a v Olomouci (22,4 %).

V odvětví školství, zdravotnictví a sociální činnost byla nejvyšší dojížděka ve Šternberku (28,1 %). Ve stavebnictví byla nadprůměrná dojížděka v Hranicích, Jeseníku, Olomouci, Šumperku a Zábřehu. Výrazné postavení má dojížděka do odvětví dopravy a telekomunikací v Přerově a Olomouci. Nejvyšší podíl dojíždějících do obchodních organizací byl zjištěn v Olomouci a Litovli.

Srovnání dojíždějících podle **průměrného času stráveného na cestě** se v jednotlivých vybraných centrech dojížděky výrazně neliší. Většina dojíždějících v kraji tráví na cestě do práce 24 – 42 minut.

Nejdéle cestují lidé pracující v Olomouci (v průměru 42 minut), dále lidé zaměstnaní v Přerově (v průměru 37 minut), ve Šternberku (v průměru 36 minut) a v Prostějově a Hranicích (v průměru 35 minut). Poměrně krátká průměrná doba dojížděky (24 minut) je v Konici, což je dáno nejvyšším podílem dojíždějících s dobou cesty do 14 minut (27,9 % všech dojíždějících v obci). Pro srovnání v celém kraji dojíždí méně jak 14 minut do zaměstnání pouze 15,4 % všech dojíždějících osob.

Velké rozdíly v kraji byly zjištěny u druhu **dopravního prostředku**, který je používán k cestě za prací. Více než jedna čtvrtina všech dojíždějících v kraji používala při cestě do zaměstnání **autobus**, jedna pětina jezdila **vlastním automobilem** a pouze 0,4 % všech dojíždějících v kraji jezdilo do práce **motocyklem**. Stejně rozdíly v použitém dopravním prostředku byly i v jednotlivých vybraných centrech dojížděky.

Polovina dojíždějících do Konice a Mohelnice využívala jako dopravní prostředek **autobus**. **Vlak** slouží nejvíce k cestě za prací dojíždějícím do Šternberka. **Městskou hromadnou dopravu** využívají především lidé dojíždějící do krajského města Olomouce. Využívání **automobilu** je nejrozšířenější u dojíždějících do Hranic, Prostějova a Olomouce. Ve všech centrech dojížděky je velmi nízký podíl **spolucestujících** osob osobním automobilem. **Jízdní kolo** je nejvíce používáno k cestám do Litovle a Uničova. **Žádný dopravní prostředek** při cestě do zaměstnání nepoužívá 28,2 % osob dojíždějících do Lipníku nad Bečvou.

Tab. 2.16 Dojíždějící denně za prací do center dojížd'ky podle použitého dopravního prostředku

Kraj, centrum dojížd'ky	Dojíždějící do obce celkem	z toho použity dopravní prostředek (v %) ¹⁾												
		autobus	vlak	MHD	automobil - řidič	automobil - spolucestující	motocykl	kolo	jiny	autobus + vlak	autobus + MHD	vlak + MHD	ostatní kombinace	žádný dopravní prostředek
Kraj celkem	110 462	27,8	8,8	2,8	18,6	5,1	0,4	8,6	0,6	3,1	2,1	2,4	13,6	5,3
Hranice	4 109	31,0	6,5	1,0	20,6	6,8	0,3	2,0	0,3	3,4	1,2	1,3	12,6	11,6
Jeseník	2 997	43,6	3,3	2,2	16,1	4,4	0,2	4,6	0,6	4,2	0,4	0,3	12,1	7,1
Konice	657	56,8	2,4	-	18,9	4,7	0,5	1,4	-	2,9	-	0,2	7,5	4,0
Lipník nad Bečvou	1 775	25,0	5,9	0,5	14,1	4,6	0,4	4,8	0,3	2,8	0,1	0,3	10,4	28,2
Litovel	1 748	35,2	3,4	1,5	18,6	5,7	0,6	15,7	0,5	2,3	1,6	0,3	12,1	2,3
Mohelnice	2 341	48,9	4,3	0,4	12,9	3,8	0,4	6,5	0,6	2,0	0,1	1,1	16,1	2,6
Olomouc	24 227	17,4	12,4	8,9	19,2	4,9	0,1	2,2	0,4	2,6	6,4	7,4	12,4	4,6
Prostějov	10 466	37,5	7,8	0,9	19,4	4,4	0,2	5,4	0,3	2,8	1,4	1,0	13,7	4,7
Přerov	9 796	34,0	13,9	1,1	15,0	3,3	0,2	4,8	0,2	3,7	1,8	2,4	13,5	5,1
Šternberk	2 050	21,0	23,3	0,4	18,8	4,4	0,1	4,8	0,7	4,4	0,3	5,1	13,8	2,4
Šumperk	7 356	29,6	9,8	0,6	16,5	3,9	0,1	9,0	0,4	5,8	0,3	0,6	17,8	4,7
Uničov	2 169	28,7	14,2	0,3	15,4	4,0	0,3	13,8	0,4	3,1	0,1	1,2	16,4	1,8
Zábřeh	3 001	37,4	5,9	0,2	17,2	5,7	0,3	8,8	0,8	2,9	0,3	0,5	17,0	2,5

¹⁾ dopravní prostředek se týká denní dojížd'ky z místa bydliště (i přechodného) do místa pracoviště (školy)

Ze 13 vybraných center dojížd'ky v Olomouckém kraji jich 11 mělo kladné **saldo dojížd'ky**. Seřazením měst podle tohoto salda zjistíme, že na 1. místě je město Olomouc, na 2. místo se řadí Prostějov, dále je to Přerov a Šumperk. Poslední okresní město Jeseník je odsunuto na šesté místo hned za Hranicemi. Záporné saldo dojížd'ky bylo pouze v Litovli a ve Šternberku.

V porovnání s rokem 1991 se kladné saldo dojížd'ky zvýšilo pouze ve třetině největších center dojížd'ky v kraji, nejvýrazněji v Olomouci (o 4 519 osob). Nejvýraznější snížení kladného salda dojížd'ky za prací bylo v období 1991 – 2001 zaznamenáno v Přerově (1 964 osob) a Šumperku (1 849 osob).

Tab. 2.17 Bilance dojížd'ky za prací v centrech dojížd'ky podle pohlaví

Centrum dojížd'ky	Dojíždějící do centra			Vyjíždějící z centra			Saldo dojížd'ky		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Hranice	4 109	2 870	1 239	2 283	1 388	895	1 826	1 482	344
Jeseník	2 997	1 535	1 462	1 297	895	402	1 700	640	1 060
Konice	657	263	394	584	410	174	73	-147	220
Lipník nad Bečvou	1 775	1 324	451	1 412	905	507	363	419	-56
Litovel	1 748	963	785	1 776	1 156	620	-28	-193	165
Mohelnice	2 341	1 445	896	1 120	673	447	1 221	772	449
Olomouc	24 227	14 763	9 464	6 498	4 299	2 199	17 729	10 464	7 265
Prostějov	10 466	5 797	4 669	3 706	2 645	1 061	6 760	3 152	3 608
Přerov	9 796	6 160	3 636	4 362	2 916	1 446	5 434	3 244	2 190
Šternberk	2 050	1 020	1 030	2 073	1 352	721	-23	-332	309
Šumperk	7 356	4 158	3 198	2 728	1 828	900	4 628	2 330	2 298
Uničov	2 169	1 579	590	1 779	996	783	390	583	-193
Zábřeh	3 001	1 887	1 114	2 202	1 334	868	799	553	246

Tab. 2.18 Bilance dojížděky za prací v centrech dojížděky v letech 1991 a 2001

Centrum dojížděky	Dojíždějící		Vjíždějící		Saldo dojížděky		Obsazená pracovní místa		Obsazená pracovní místa	
	2001	1991	2001	1991	2001	1991	celkem 2001	na 1000 zaměstnaných ¹⁾	celkem 1991	na 1000 ekonomicky aktivních ¹⁾
Hranice	4 109	3 879	2 283	2 127	1 826	1 752	10 637	1 207	11 129	1 103
Jeseník	2 997	2 962	1 297	1 463	1 700	1 499	7 763	1 280	8 408	1 178
Konice	657	896	584	507	73	389	1 441	1 053	1 833	1 232
Lipník nad Bečvou	1 775	1 275	1 412	1 609	363	-334	3 968	1 101	3 963	892
Litovel	1 748	2 433	1 776	1 658	-28	775	4 497	1 002	5 903	1 094
Mohelnice	2 341	2 161	1 120	1 158	1 221	1 003	5 936	1 259	5 874	1 122
Olomouc	24 227	19 705	6 498	6 495	17 729	13 210	65 558	1 371	61 063	1 135
Prostějov	10 466	11 335	3 706	4 224	6 760	7 111	28 447	1 312	31 343	1 216
Přerov	9 796	11 585	4 362	4 187	5 434	7 398	27 273	1 249	31 877	1 149
Šternberk	2 050	2 162	2 073	1 856	-23	306	6 268	996	7 647	1 020
Šumperk	7 356	8 843	2 728	2 366	4 628	6 477	17 964	1 347	21 766	1 347
Uničov	2 169	2 444	1 779	1 824	390	620	5 849	1 071	7 155	1 024
Zábřeh	3 001	3 054	2 202	2 082	799	972	7 415	1 121	8 771	1 104

¹⁾ bydlících na příslušném území

V přepočtu na 1 000 zaměstnaných obyvatel centra měly nejvyšší podíl obsazených pracovních míst Olomouc (1 371), Šumperk (1 347) a Prostějov (1 312). Přitom Olomouc byl podílem pracovních míst na 1 000 pracujících v roce 1991 až na šestém místě (1 135) za Přerovem (1 149), Jeseníkem (1 178), Prostějovem (1 216), Konicemi (1 232) a Šumperkem (1 347).